

„A minőségből nem engedünk”

Szabó Tamás programigazgatóval Karádi Zsolt beszélget

Nyíregyháza az idén hetedik alkalommal rendezte meg a VIDOR Fesztivált. Az immár legendás rendezvénysorozat egyik „frontembere” a Móricz Zsigmond Színház művészeti tanácsadója, Szabó Tamás programigazgató. Vele beszélgettem színházról, irodalomról, zenéről.

Karádi Zsolt: Évek óta tevékenykedsz a Móricz Zsigmond Színházban, az utóbbi esztendőben a VIDOR programigazgatójaként. Mikor kerültél Szabolcsba?

Szabó Tamás: Közel tíz éve, 1999. tavasza óta dolgozom Nyíregyházán, akkor lett *Tasnádi Csaba* a Móricz Zsigmond Színház igazgatója, ő hívott művészeti tanácsadónak. Barátságunk húsz évvel ezelőttre datálódik, a Fővárosi Operettszínházban találkoztunk, ő akkor ott asszisztens volt, én pedig ügyelő. Egyébként Debrecenben születtem, bár tulajdonképpen apai ágon nyírségi vagyok: édesapám és a szülei nyírpazonyiak, úgyhogy én végül is ide egy kicsit hazajöttem.

K. Zs.: Hogy lesz valakiből színházi ügyelő?

Sz. T.: Mint sokaknak, a színház iránti vonzódásom nekem is a középiskolai diák-színházzal kezdődött. Nagy szerencsémre a legendás budapesti Katona József Színház éppen akkor alakult, amikor érettségiztem, s egy közös barátunknak köszönhetően *Cserhalmi György* segítségével odakerülhettem a Katonába ügyelőnek. Az az időszak a magyar színháztörténet legfényesebb arany lapjai között fog ragyogni mindig. Tizennyolc évesen olyan legendákkal együtt dolgozni, mint *Major Tamás*, *Gobbi Hilda*, *Jiri Menzel*, *Székely Gábor*, *Zsámbéki Gábor* vagy *Ascher Tamás*, az fantasztikusan nagy iskola. Három évet töltöttem ott.

K. Zs.: Eredetileg milyen pályára készültél?

Sz. T.: Színházi rendező szerettem volna lenni. Háromszor jelentkeztem a Színház és Filmművészeti Főiskolára, először 22 évesen. Tudni kell, hogy a színházrendezői szak csak ötévenként egyszer indul. Én a három nekifutásból kétszer a legutolsó rostan estem ki, akkor, amikor a kb. háromszáz jelentkezőből már csak tízen maradnak, és abból ötöt felvesznek, ötöt pedig nem. Így aztán a színházrendezői pályát 31 évesen végleg eltemettem magamban, akkor úgy tűnt, hogy örökre abbahagyom a színházcsinálást. Addigra már szinte mindegyik fontos hazai színházban dolgoztam, a Katonán kívül a Vígben, a Nemzetiben, Gyulán, összesen kilenc különböző helyen. Először ügyelő voltam, aztán később asszisztens lettem, majd végül első asszisztens.

K. Zs.: Kivel, kikkel dolgoztál együtt?

Sz. T.: A Katona József Színházi évek mellett a legemlékezetesebb talán az, hogy a filmtörténet egyik legnagyobb rendezőjének, a lengyel *Andrzej Wajdának* lehettem az első asszisztense a Nemzetiben. Amikor 1994-ben *Székely Gábor* megalakította az Új Színházat, még ott is benne voltam a kezdő csapatban, de aztán 1995-ben kiszálltam a teátrista mókuserékből. 1995 és 1999 között különböző reklámügynökségeknél, illetve televíziós cégeknél dolgoztam, mint kreatív igazgató, kreatív producer, főszerkesztő, rendező, úgy öt-hatszáz tévéműsor elkészítéséhez volt ilyen-olyan formában közöm. De publikáltam is: körülbelül ezer cikkem jelent meg filmről és televízióról, sőt még egy könyvet is írtam *Koltai Róbert* pályájáról. 1994 karácsonyára jelent meg s körülbelül hatezer példány fogyott el belőle. Aztán 1999-ben Tasnádi Csaba visszacsábított a színházhoz. Eleinte pár évig még a színház mellett párhuzamosan dolgoztam a tévéknél és a reklámügynökségeknél is, de amikor 2002-ben elindult a VIDOR Fesztivál, attól kezdve az egyéb munkák teljesen háttérbe szorultak, mert egyszerűen nem maradt rájuk időm. A fesztiválszervezés annyi időt kitölt, hogy mellette már nem lehet mást csinálni.

K. Zs.: Hogyan alakul ki a VIDOR koncepciója? Végignézték az összes lehetséges előadást, s azokból szelektáltak?

Sz. T.: A fesztivál alapkoncepciója a kezdetek óta változatlan. Már a legelején volt egy nagyjából öt-hat éves tervünk arról, melyik esztendőben milyen kellene, hogy legyen ez a rendezvénysorozat. Szerkezetében, felépítésében, minőségében, jellegében, hogyan épüljön fel, milyenek legyenek fejlődésének optimális szakaszai. A jövőképünk most is megvan, nagyjából négy-öt évre előre. Tudjuk, hogy hol szeretnénk tartani fél évtized múlva. Az elképzeléseink már az elején nagyon hamar körvonalazódtak. Az első évben persze nem lehetett mindennel elindulni, nem lett volna célszerű „lerohanni” a közönséget. Az a jó, ha egy fesztivál minden évben gazdagodik, mindig vannak új színei, az idén például ilyen volt az irodalom, ami korábban kissé háttérbe szorult. Már a legelején elhatároztuk, hogy majd az ötödik év táján nagyobb hangsúlyt kap a programban, de finanszírozási okok miatt ezt csak egy kicsit később tudtuk megtenni. Az alapkoncepció egyébként nagyjából adott. Legyen egy hét derű, vidámság, telis tele igényes, magas minőségű szórakoztató programokkal. Lehetőség szerint minden olyan színházi előadásra elmegyünk, ami szóba jöhet. Nagyjából tudjuk, mit kell megnézni, mert például a *Bernarda Alba háza*, vagy a *Lear király*, akármilyen jó is, de valószínűleg nem lesz erre a fesztiválra való. Aztán összeáll egy olyan bő lista, aminek nyomán végül megvalósulhat a program. Szerencsére eddig borzasztó nagy kompromisszumokat sohasem kellett kötnünk. Minden évben akadt egy-két olyan előadás, amit szerettünk volna meghívni, ám sajnos végül technikai vagy egyeztetési problémák miatt nem sikerült. Azért a megvalósuló fesztivál végső soron nyolcvan-kilencven százalékban mindig azonos azzal az elképzeléssel, amelyet elsőre megfogalmaztunk.

K. Zs.: A nézők számára misztikusan hangzik az a szó, hogy programigazgató. Beszéljünk egy kicsit arról, mi mindennel kell törődnöd egy ekkora rendezvény „igazgatójaként”?

Sz. T.: Az összes olyan műfajjal foglalkoznom kell, amely a fesztivál műsorára kerül. Mindenhez persze nem érthet az ember, de azért nem árt valamennyire „képben lenni”. Természetesen az egyes műfajoknak megvannak a területfelelősei. A VIDORT nyilvánvalóan nem egyedül szervezem, nagyon sokan dolgozunk a sikeréért. Az egyes területek szakemberei javaslatokat tesznek a meghívandó produkciókra, s ha én is egyetértek a választással, akkor ezeket kell aztán valahogy összehangolnom. Idő, helyszín, hangulat, költségek stb. szempontjából kell összerendeznem őket. Nem mindegy például, hogy melyik zenekar játszik szombaton és melyik hétfőn. Sok minden függ attól is, hogy aznap este mi megy a Nagyszínpadon vagy akár a Barbizonban. Azt is gondosan ki kell sakkozni, mikor érdemes elkezdni például egy dumaszínházi produkciót, miképpen az sem mindegy, mikor kezdődik a délutáni program és, hogy egyáltalán melyik nap mi történik az utcán. Arra is gondot kell fordítani, mi legyen a plakátokon, mikor és hol jelenjenek meg a hirdetéseink, milyen újságokat, milyen televíziós csatornákat válasszunk ki ahhoz, hogy a célcsoportjainkat a legjobban elérhessük. A munkának ebben a részében történetesen nagy hasznát veszem a reklámügynökségeken szerzett tapasztalataimnak. Iszonyatos közhely, de hát nem jut eszembe jobb, a programigazgatás is (mint sok minden más is persze), olyan, mintha egy zenekart vezényelne az ember, a különböző hangokból és hangulatokból meg kell születnie valami egységes és harmonikus dolognak, ami örömet szerez azoknak, akik látják és hallják. Szerencsére nagyszerű csapattal dolgozhatom együtt, valamennyien régi barátaim. Mindannyian szakmájuk jelentős tapasztalatokkal és nagyon kiterjedt kapcsolatokkal rendelkező, kiváló képviselői. A szervezés korai szakaszában rajtam és Tásnádi Csabán kívül három hölgy vesz részt legaktívabban az operatív munkában. A külföldi zenekarok szerződtetését egy nyolc éve Magyarországon élő francia hölgy, *Marina Pommier* végzi, aki egyébként a Sziget Fesztivál egyik fő szervezője is. Ő a világzene területén fantasztikus nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik. Az ő segítségével tudtuk az olyan abszolút világsztárokat, mint például *Salif Keita*, *Goran Bregovic* vagy az idén *Al di Meola*, leszerződtetni Nyíregyházára. Az ő személye a külföldi előadók és ügynökségek számára garanciát jelent. Ugyanúgy, ahogyan a magyar zenekarokat, a filmes programokat és a médiabartereket szervező *Ambrus Ildikó* is garancia a hazai művészek számára. Ugyancsak a munkálatok korai szakaszában kapcsolódik be a szervezésbe *Szinai Eszter* is, aki korábban a Móricz Zsigmond Színház művészeti titkára volt, ő a hazai színházi világ elismert logisztikai szakembere. Rajtuk kívül természetesen nagyon sokan segítenek a munkában, a színház valamennyi dolgozója jócskán kiveszi a részét a VIDOR sikeres lebonyolításából, ami rendkívül komoly és bonyolult feladat. A technikai kiszolgálás, az utazások, a szállások, az étkezések megszervezése nagyon sok embernek nagyon sok munkát ad.

K. Zs.: Mi alapján választjátok ki a meghívandó zenekarokat?

Sz. T.: A külföldiek kiválasztásakor három szempontot veszünk figyelembe. Először is, hogy az egyes műfajok legendás alakjai, emblematisz figurái közül minden esztendőben lépjen fel itt legalább egy valaki, olyan, mint például *Salif Keita*, a *Buena Vista Social Club*, vagy *Al Di Meola*, akik a világ bármely fesztiválján első

számú sztárvendégek. A másik szempont az, hogy érkezzen két-három olyan külföldön már ünnepelt, nagy nevű művész, aki még soha nem járt Magyarországon. Ilyen volt például az algériai *Maurice el Médioni*, aki ma a világ legnagyobb zongoristáinak egyike, de valamilyen eddig még nem hívták hazánkba, így a Szigetet és a Művészetek Palotáját is sikerült „beelőznünk”. A harmadik pedig az, hogy legyenek olyan fiatal tehetségek, akik a közeljövő nagy sztárjai lesznek. Olyanok, mint az idén nálunk járt portugál *Ana Moura*, aki most éppen a *Rolling Stones*-szal készíti lemezt vagy *Lura*, a Zöld-foki szigetekről, aki 2006-ban járt itt s azóta már a világ számos fesztiválján aratott óriási sikert. És végül ne feledkezzünk el arról az erős középmezőnyről sem, akik hihetetlenül magas színvonalon zenélnek, s már jártak Magyarországon, de régebben, néhány évvel ezelőtt, így ismét érdekes lehet a fellépésük. Mindig igyekszünk olyan együtteseket elhozni, amelyek valamilyen kuriózumnak számíthatnak a publikum számára. Folyamatosan figyeljük a nemzetközi trendeket, fesztiválokat, lemezeket: ki az, aki éppen feltűnt, akinek új albuma jelent meg. Az idén ilyen volt Habib Koité: ő legalább egy évtizede ott van már az élvonalban, de hat esztendeje nem adott ki új lemezt. Mindig ott volt a nagy fesztiválokon, de nem állt igazán az érdeklődés középpontjában. Aztán tavaly ősszel kijött az új lemeze, s egy csapásra mindenki róla kezdett beszélni. Ebben a helyzetben nyilván meg kellett hívni, hiszen most ő az afrikai zene egyik legkurrensebb alakja. S aztán mindehhez hozzájön a végén az örült sakkozás, hogy a rendelkezésre álló összegbe ki az, aki befér és ki az, aki nem. Azt, hogy minden este kizárólag szupersztárok lépjenek fel, azt egyelőre még nem tudjuk finanszírozni, de reméljük, hogy csak egyelőre.

K. Zs.: A VIDOR úgy hirdeti magát, mint Európa legnagyobb ingyenes világművészeti fesztiválja...

*Sz. T.: És ez valóban így is van. Ilyen rangú előadókat sehol másutt nem lehet látni-hallani belépőjegy nélküli ingyenes fesztiválon. Ez a tény kötelez is bennünket arra, hogy minden évben tartsuk az eddig elért világszínvonalat. Szerencsére úgy tűnik, hogy sikerül. Ez jól kontrollálható, hiszen azok a zenekari menedzserek, akik ide jönnek az együttesekkel, egész évben a világot járják, s pontosan tudják, hogy hol mi történik. A tőlük kapott elismerő visszajelzések rendkívül jólesőek és hízogók számunkra. A Londonban megjelenő *Roots* című lap, amely a világ két legrangosabb world music szaklapjának egyike, minden év áprilisában számba veszi az év legfontosabb fesztiváljait; Magyarországról a Sziget Fesztiválon kívül csak minket érdekesítenek arra, hogy bevegyenek az eseménynaplójukba. Ez, azt hiszem, hogy önmagáért beszél...*

K. Zs.: A közönség tagjainak dönteniük kell, hogy a színházi versenyprogramot nézik-e meg, vagy részt vesznek a koncerteken. Van-e arról információtok, milyen arányban választják a potenciális befogadók a komédiákat, illetve a zenei rendezvényeket?

Sz. T.: Természetesen készülnek különböző felmérések, egy ponton túl azonban ezt már nem lehet szegmentálni. A dolog a gyakorlatban azonban nem vetődik fel ilyen élesen, ugyanis csak nagyon kevesen tudnának minden este eljönni a színházba. A jegyeladás – a hatalmas érdeklődésre való tekintettel – limitált. Ha valaki netán sorba is áll éjfélkor, hogy biztosan kapjon jegyet, még akkor sem vásárolhat korlátlanul belépőt valamennyi előadásra. Ez nem kis részben a jegyüzérkedés megakadályozása

érdekében is történik. Egy-egy este, természetesen muszáj választania a nézőnek a különböző lehetőségek közül. Ez a választási-kényszer valamennyi nagy fesztivál sajátossága, mindig, mindenütt jóval nagyobb a kínálat, mint amit a befogadó fizikailag követni képes. Pontosan az a cél, hogy minél csábítóbb alternatívákat nyújtunk. Azaz: a néző ne bánja meg, ha az aznapi vígjáték helyett az estét a Kossuth téren tölti. Az utóbbi egy-két évben ez már látszik a közönség reakcióiból is: sokan vannak, akik már kifejezetten a zenei programokra készülnek, hiszen, az esti Kossuth tér hangulata egyedi, semmi máshoz nem hasonlítható. Persze az sem árt, ha mondjuk nem esik az eső. De ha felállítanánk egy toplistát arról, hogy melyik fesztiválhoz hány napon keresztül volt kegyes az időjárás, akkor toronymagasan mi vezetnénk. Az elmúlt hét esztendőben, ami ugye hatvanhárom napot jelent, talán összesen öt-hat napon volt igazán rossz az idő, bár ebből sajnos tavalyra négy is jutott.

K. Zs.: 2008-ban az irodalom volt a VIDOR egyik újdonsága. Mit terveztek a jövőben?

Sz. T.: Túl sok kimaradt műfaj már nem nagyon van. Talán a tánc szorult eddig kicsit háttérbe, illetve a képzőművészet jelenlétét lehetne még erősíteni. Itt azonban objektív akadályok is vannak. A város nem rendelkezik túl sok olyan kiállítóhellyel, amely alkalmas lenne a képzőművészeti alkotások megfelelően biztonságos és méltó befogadására. A tánc valószínűleg az utcán jelenik majd meg a délutáni kavalkád keretein belül, úgy, ahogyan az idén a pantomim és a performance kapott nagyobb teret a korábbiakhoz képest.

K. Zs.: Valóban úgy van, ahogy mondani szokás: az egyik még be sem fejeződött, már hozzálatott a másikhoz? Igaz az, hogy már most dolgoztok a 2009-es VIDOR előkészületein?

Sz. T.: Pontosan. Sőt, inkább azt mondanám, hogy az egyes évek programjai tulajdonképpen egy jó előre megálmodott folyamat állomásai. Azon dolgozunk, hogy amit négy-öt évre előre elgondoltunk, azt meg tudjuk majd valósítani. Igazából el-őtűntünk nem a tizenkét hónap múlva bekövetkező, hanem az öt-hat év múlva megrendezendő fesztivál képe lebeg. Ehhez viszonyítva gondolkodunk arról, milyennek kell lennie a következőnek. Ez nyilván nem azt jelenti, hogy már most tudjuk, kit akarunk öt év múlva kedden este felléptetni. Például azt szeretnénk majd, ha a kis színpad nemcsak két napig „üzemelne”, mint eddig, hanem a fesztivál teljes ideje alatt. S főleg, hogy ne egy legyen belőle, hanem legalább három-négy. A nagyszínpad viszonylag szűk keretet biztosít, ugyanis hét órakor kezdődnek a magyar zenekarok koncertjei, nyolckor pedig következnek a külföldiek. Ez kétszer nyolc előadó. Azonban rengeteg olyan, kiváló, rendkívül izgalmas csapat van, amely ebbe nem fér bele vagy éppen olyan típusú zenét játszik, ami nem való egy ekkora, 8-10 ezres közönség elé, de délután három és hét óra között fantasztikus élménnyel gazdagítanak egy kisebb létszámú hallgatóságot. Ilyen volt tavaly a *Calcutta Trió*, amely egy húsz éve indiai zenét játszó, kitűnő együttes. Az a három-négyszáz néző, aki ott volt a koncertjükön, óriási élménnyel gazdagodott. Azt szeretnénk, ha öt év múlva a Kossuth téren minden este nagy közönséget vonzó, legendás szupersztárok lépnének fel, a különböző kisebb színpadokon pedig délutánoként tehetséges fiatal együttesek játszanának Lengyelországtól Erdélyig, Ukrajnától Dél- Afrikáig, reprezentatív összképet adva a műfajról. Ezért már érdemes lenne ideutaznia valakinek London-

ból, Párizsból vagy Berlinből. Ennek a folyamatnak számos építőkockája van a reklámon és a finanszírozáson túl is: például az, hogy itthon is legyen elég érdeklődő és értő néző, ezért azzal is foglalkoznunk kell, hogy kineveljük az effajta muzsika iránt vonzódó embereket.

K. Zs.: Hogyan lehetséges az „értő nézői réteg” nevelése?

Sz. T.: Ennek egyik állomása az úgynevezett „Suli-buli”-sorozat. Ezekben a koncerteken a hazánkban élő kisebbségek zenéjével ismerkedhetnek meg az általános- és középiskolák tanulói, iskolaidőben egy-egy tanóra helyett. Jó lenne, ha ez a kezdeményezés először is a megye minden oktatási intézményébe eljuthatna. Aztán az igazi az lenne, ha a VIDOR hetén egy iskolába nemcsak egyetlen együttest vihetnénk el, hanem minden nap, ugyanabban az időben lenne egy-egy koncert, hétfőn mondjuk roma, kedden zsidó, szerdán görög, csütörtökön ukrán, pénteken pedig egy török zenekar muzsikálna a gyerekeknek és mesélne a szokásaikról, a dalokhoz kapcsolódó ünnepekről, a különleges hangszerekről. A fiatalok a rádiókban és a televíziókban szinte soha nem hallhatnak ilyenfajta zenéket. Az eddigi tapasztalatok szerint az iskolákban fellépőket tomboló siker fogadja. A diákoknak eszükbe se jutna egyébként meghallgatni egy török együttest, de ha a zenekar elmegy hozzájuk az iskolába, akkor rácsodálkoznak és frenetikus a siker. Az előadók mindig boldogan jönnek vissza a „Suli-bulikról”, áradoznak arról, hogy milyen fantasztikus volt a közönség. A fiatalok így áttekintést kaphatnak-kaphatnának a velünk élő kisebbségekről, azok kultúrájáról. Így sokkal érzékletesebben megmutatkozik számukra az, milyen hihetetlenül gazdag és hallatlanul izgalmas külön világ mindegyik. Ez elképesztően hat a toleranciaszintjükre is. Így ha később majd látnak, mondjuk egy francia roma zenekart a Kossuth téri nagyszínpadon, akkor már sokkal többet fognak megérteni az ő muzsikájukból is. Akkor már nem biztos, hogy csak a buli kedvéért jönnek majd el a főtérré. Egyébként a zenekarok kiválasztásakor fontos számunkra az, hogy ne csak jó bulit tudjanak csinálni, hanem igényesség és magas fokú hangszeres tudás álljon a produkció mögött. Az nyilvánvaló, hogy a minőségi kultúra nemesíti az Embert, de ez itt kézzelfoghatóan látható is: a Kossuth téren egy-egy koncert után tizedannyi szemét sem marad, mint bármilyen más, hasonló tömeget vonzó rendezvény után, pedig itt is képviselteti magát a társadalom összes rétege. És mégis, a minőség valahogy „megembereli” az embereket. Azt hiszem, annál többet nem nagyon tehetünk a közönségünkért, mint azt, hogy a minőségből sohasem engedünk majd egy jottányit sem.